

Elisabeta POP

Ciudata moarte a lui Dino Buzzati

Pentru cine a mai citit câte ceva din proza remarcabilă a lui Dino Buzzati, „Cazul clinic” reprezintă una dintre ciudăteniile imposibil de explicat: el a murit aproape la fel ca Giovanni Corte, personajul prozei sale – și mai apoi a piesei cu același titlu: **Un caz clinic**. Cu alte cuvinte, iarăși literatura a bătut viața...

Cunosc mulți români care îl iubesc enorm pe Dino Buzzati, fermecați, desigur, de ciudatul univers al prozelor sale, de straniețea personajelor, de ambiguitatea în care te aruncă, nonșalant, lăsându-te adesea perplex.

Poate că piesa cu același titlu nu este atât de convingătoare ca proza, dar oricum, ea comunică, în mare parte, cele mai importante dintre ideile prozei, eventual mai puțin subtextul. Din această pricină, piesa pare ceva mai diluată, necesitând un tratament specific versiunilor scenice născute din proze, adică tăierea fără milă a replicilor-balast.

Frumusețea tulburătoare a scrierilor lui Dino Buzzati constă tocmai în modul excepțional în care știe să îndeplinească și să amestece, ca într-un athanor alchimic, realitatea cea mai banală cu ficțiunea cea mai pură, ștergând pe nesimțite, anulând chiar granițele ce le despart. De unde și vraja nemaipomenită a personajelor sale ce par adesea ireale, venite dintr-o alta lume, personaje marcate de stări speciale ce nu țin neapărat de identitatea lor propriu-zisă, ci părând a fi aduse prin comanda expresă a unui dirijor nevăzut.

Bănuiesc că și regizorul Claudiu Goga îl iubește pe Dino Buzzati, de vreme ce l-a interesat piesa lui care, orice s-ar spune, nu atrage publicul larg. Vom încerca să explicăm și de ce.

Scenograful Cristian Rusu a imaginat un decor în bună măsură potrivit cu universul ciudat al piesei: în partea întâi un decor clasic, cuminte, interiorul casei unui bogat și influent om de afaceri: Giovanni Corte. În partea a doua însă, spațiul de joc dobândește valențele misterioase ale unui loc aproape abstract, oricum greu de definit, fiindcă nu mai are nicio legătură cu realitatea. Spitalul e un ținut pustiu, cu pământ pe jos, pământ pe care-l nivelează cu grebla un individ ciudat și parcă ireal. Într-o găleată, apa se scurge de sus enervant, pic cu pic, paturile se aliniază de fiecare dată altfel, sugerându-se astfel coborârea de la un etaj la altul, a bolnavului Corte. E un mod inteligent de a sugera prin modificări spațiale trecerea timpului. Timp care, de altfel, dispare ca noțiune concretă, din clipa internării pacientului.

Trecerea de la condiția de om bogat și influent, în fața căruia tremură subalternii și se fâstăcește noua secretară, la cea de om atins pe neașteptate de boală, înspăimântat că aude tot mai des vocea unei femei ce-l cheamă, femeie ce apare uneori în casa lui, dar pe care doar unii se jură că au văzut-o (să fie Frica, să fie Moartea?) se produce firesc, aproape ca în cea mai banală realitate.

Convins de iubita sa fiică, Bianca, viitoare infirmieră, să se interneze pentru investigații, Corte intră definitiv în universul bulversant al unui așezământ spitalicesc ce seamănă cu însuși Infernul. De aici încolo funcționează puterea incredibilă a metaforei, tot ce i se întâmplă bolnavului se poate asocia cu traseul primejdios al omului spre sfârșitul implacabil: minciunile menite să liniștească, apariția unor personaje foarte ciudate, comportarea nefirească a celor din jur, imposibilitatea ieșirii din spațiul închis în care e claustrat parcă și cu, și fără voia lui etc; un univers

Ramona DUMITREAN, Cornel RĂILEANU și Ionuț CARAS

apăsător și ostil, presărat cu tot felul de capcane, un spațiu foarte asemănător cu cel kafkian, unde și cea mai neînsemnată urmă de aspirație omenească se devitalizează, moartea însăși devenind un fel de salvare din infern.

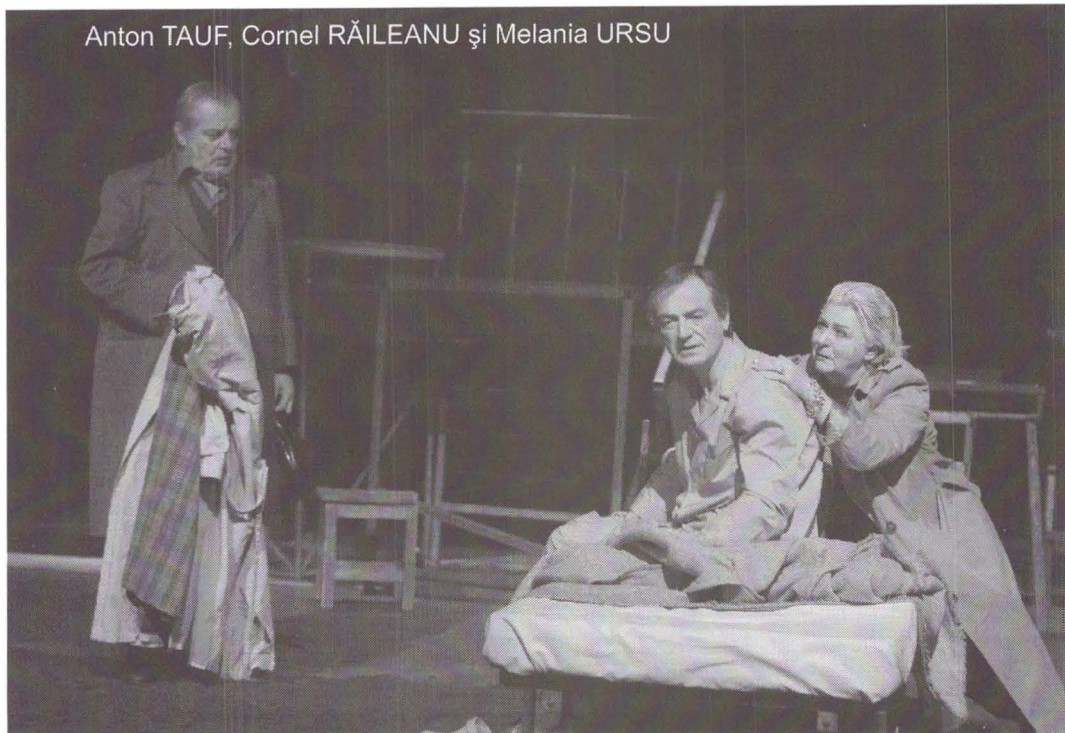
Metafora, „ca fenomen de continut” cum ar spune Umberto Eco –, nu se află nici aici în raport mediat cu elementul de referință, acesta fiind de fapt un parametru al valabilității sale. Cu certitudine însă, interpretarea metaforică ia naștere din „interacțiunea dintre interpret și textul metaforic” – spune tot el, vorbind despre „competența enciclopedică” a celui implicat.

Întocmai ca un alt mare scriitor, Kafka, Dino Buzzati nu descrie pur și simplu destine, ci le provoacă, nu ne oferă povestea unor existențe, ci proiectul lor.

Bănuiesc că regizorul a dorit să creeze și prin, sau mai ales, prin jocul actorilor, acea stare de ambiguitate și mister care plutește în piesa lui Buzzati, dar se știe că nu e deloc simplu să creezi personaje de acest tip și că nu oricine e capabil să găsească mijloacele artistice adecvate pentru a face credibile asemenea personaje din punct de vedere uman, dar mai ales artistic.

Profesioniști reductibili, Melania Ursu (*Mama*) și Anton Tauf (*Doctorul Malvezzi*) joacă în cea mai veritabilă notă realistă – și rostesc impecabil textul! –, lămurind până într-un punct situația fiului-pacient; ei aduc două personaje limpezi, credibile, lipsite de mister, așa cum le-a gândit autorul. Îngrijorării *Mamei* – o mamă posesivă și bănuitoare – îi răspunde fără prea multe menajamente *Doctorul*, vechi prieten al familiei. Li se alătură, jucând convingător, stupefiată de-a dreptul de lumea în care tocmai a intrat, Elena Ivanca (*Gloria*), o secretară timidă și ușor timorată de personalitatea strivitoare și de aroganța bossului, în serviciul căruia tocmai a intrat. Asta în prima parte, fiindcă în a doua e continuu uimită de ce se petrece cu șeful ei, dar e incapabilă să

Anton TAUF, Cornel RĂILEANU și Melania URSU

schimbe ceva, destinul acestuia fiind parcă pecetluit. Interpretarea ei are eleganță și discreție, actrița refuzând să creeze tipul clasic al secretarei sexy, preferându-i un chip neutru de tânără serioasă (o ajută și vestimentația în acest sens) și devotată.

Ramona Dumitrean aruncă o undă de mister asupra personajului *Bianca*, fiica lui Corte: plină de iubire și jucăușă, tandră mereu cu tatăl ei, asistă la toate manevrele doctorilor fără să poată face nimic, neîndrăznind nici măcar să aibă o reacție de respingere. Actrița joacă această complicitate posibilă cu un cert simț al situației și al universului buzzatian.

Irina Wintze a înțeles duplicitatea *Anitei*, soția cam frivolă și mai mult interesată de averea lui Corte, decât de sănătatea lui; ea a siluetat atent chipul femeii superficiale, vorbind din vârful buzelor și făcând vizite la spital între două plimbări prin marile magazine.

Miriam Cuibus, mai familiarizată, cum știm, cu universul teatrului absurdului sau de avangardă, a creionat unul dintre personajele cele mai stranii din spectacol, nu întâmplător purtând numele generic *O femeie bolnavă*. Păcat însă că e așezată destul de în fundul scenei și se pierde nu doar câteva replici, ci, mult mai important, nu se poate vedea expresia feței, reacția personajului în diverse momente.

Interesant distribuiți actorii Ionut Caras și Cristian Grosu în rolurile celor doi doctori (*Profesorul Claretta* și *Prof. Schroeder*), mari specialiști amândoi, implicați în așa-zisa internare a pacientului. Primul e un personaj întru totul în ton cu situațiile pe care le inventează și le susține, pe tot parcursul părții a doua păstrând o bine motivată ambiguitate, al doilea, un tinerel cu părul prins în codiță la spate, în perfect dezacord cu titlul de mare și important profesor. Paradoxala disproporție dintre ce se spune despre el și cum arată de fapt constituie un semn excelent că

ne aflăm în plin absurd. Complici în procesul manipulării rebelului pacient, cei doi comunică prin priviri piezișe și jumătăți de cuvinte.

Personajele *Spanna* și *Bolnavul* nr. 2 i-au fost încredințate actorului Petre Băcioiu, care în chiar ziua premierei și-a susținut cu brio lucrarea de doctorat (felicitări!) pe o temă teatrală. S-ar putea să aibă vreo legatura jocul lui nuanțat, cu zecile de volume citite pentru doctorat, nu știm, cert este că, atunci când îi lipseau cuvintele, „vorbeau” privirea sau tăcerile sale. În aceeași notă bine găsită se înscrie și actorul Cătălin Herlo, interpretul celor două roluri din spații complet opuse, *Gobbi* și *Bolnavul de la etajul III*.

Actriță bună, serioasă, în plină ascensiune profesională, Anca Hanu a făcut, desigur la sugestia regizorului, ca ambele personaje ale sale – *Infirmiera* și *Femeia necunoscută* – să se poată confunda între ele, neîncercând câtuși de puțin să pară mai misterioasă în rolul ciudatei apariții, ea putând oricând să fie chiar și... vocea care-l chinuia pe Corte...

La locul lor, fără stridente și ostentative argumentări metafizice, au fost ceilalți actori: Patricia Boaru (*Lucia* și *A doua femeie bolnavă*), Ion Marian (*Mentî*), Ruslan Barlea (*Mascherini*), Silvius Iorga (*Bărbatul palid*), Dan Chiorean (*Bolnavul I*), Cătălin Codreanu (*Infirmierul-șef*).

L-am lăsat la urma pe Cornel Răileanu, după bunul precept biblic cum că cel din urmă va fi cel dintâi. Cu adevărat, interpretarea lui Răileanu mi s-a părut cea mai potrivită atât cu starea personajului, cât și cu ciudata poveste în sine. El joacă elegant, nervos, dar numai cât trebuie, lăsând în același timp o marjă de îndoială binevenită asupra personajului său. Am impresia că el a înțeles cel mai bine ce a vrut să spună Buzzati, cine este acest Corte și ce ar putea deveni în scurtă vreme. De fapt, ce a și devenit, prefăcându-se că înghite prefăcătoriile celor din jur. Trezirea de la postura de om puternic, sănătos, orgolios și mândru, afișând continuu o superioritate a omului bogat și sigur pe el, la cea de ins răvășit de boală, bănuitor, umilit, suspicios și tot mai speriat o face în linii fine, extrem de convingător. „Coborârea” de la etajele superioare, din ce în ce mai jos, precum în cercurile Infernului, îl găsește nepregătit pentru marea, definitivă călătorie. La el am intuit o certă dedublare ce ține de structura schizofrenică a personajului.

Traseul, alunecarea spre așteptatul sfârșit ar fi putut lua o turnură banală. Un caz clinic ca multe altele. E meritul lui Dino Buzzati – și, în parte, și al lui Claudiu Goga – de a fi reușit să sugereze, generalizând, latura excepțională a faptului banal. Cu alte cuvinte, o întâmplare cotidiană ridicată la rang de metaforă.

Spectacolul lui Claudiu Goga, nu într-unul perfect, pe alocuri imaginile și interpretarea nefiind în concordanță cu ideile puse în circulație, impune totuși un univers ciudat, nespectaculos cu orice preț, tern, adesea bântuit de plictis, chiar incoerent pe ici, pe colo, haotic, ca un reflex al lumii moderne în care trăim, o lume hipersollicitantă, stresantă, în care liniștea și pacea interioară nu sunt la ele acasă.

Teatrul Național „Lucian Blaga” Cluj-Napoca – Un caz clinic de Dino Buzzati. Traducerea: Cornel Mihai Ionescu. Direcția de scenă: Claudiu Goga. Scenografia: Cristian Rusu. Cu: Cornel Răileanu (*Giovanni Corte*), Melania Ursu (*Mama*), Anton Tauf (*Doctorul Malvezzi*), Elena Ivanca (*Gloria*), Ion Marian (*Mentî*), Petre Băcioiu (*Spanna/Bolnavul 2*), Irina Wintze (*Anita*), Ramona Dumitrean (*Bianca*), Miriam Cuiubus (*O femeie bolnavă*), Patricia Boaru (*Lucia/A doua femeie bolnavă*), Cătălin Herlo (*Gobbi/Bolnavul de la etajul III*), Ionut Caras (*Prof. Claretta*), Cristian Grosu (*Prof. Schroeder*), Anca Hanu (*Femeia necunoscută/Infirmiera*), Ruslan Barlea (*Mascherini*), Silvius Iorga (*Bărbatul palid*), Dan Chiorean (*Bolnavul I*), Cătălin Codreanu (*Infirmierul sef*). Data premierei: 18 octombrie 2008.